

Nogle Bemærkninger vedrørende Frihedsstraffens Udstaaelse.

Af ERIK KAMPMANN, Direktør for Fængselsvæsenet.

Besvarelsen¹⁾ af den 2. Sections 1. Forhandlingsemne paa den i August 1930 afholdte Penitentiær-Kongres i Prag:

»Hvorledes bør indenfor de gældende Loves Rammer Bestemmelserne vedrørende Straffens Udstaaelse affattes, naar man tager det allerede nu anerkendte Princip om Fangernes moralske Oprejsning og Genindtræden i Samfundet til Udgangspunkt?

Vil dette Maal ikke fortrinsvis kunne naas:

- a) ved Medvirken fra private Personers Side under Straffens Udstaaelse;
- b) gennem Valget af det Arbejde, der paalægges Fangen, og ved det Arbejdsvederlag, der ydes ham;
- c) gennem saadanne Adspredelser (moyens de récréation), som i Betragtning af deres opdragende Værdi ikke kan antages at komme i Strid med Straffens Karakter?»

Den gældende Straffelov af ¹⁰/₂ 1866 hjemler Anvendelse af følgende Straffe:

- 1) Dødsstraf, der dog ikke er fuldbyrdet siden 1892,
- 2) Frihedsstraffe, 3) Formuestrafte (Bødestraf og Konfiska-

¹⁾ Besvarelsen afgivet i Efteraaret 1929 inden Fremsættelsen af Justitsminister Zahles Straffelovsforslag, der d. 15. April 1930 ophøjedes til Lov.

tionsstraf) samt 4) Fortabelse af visse Rettigheder af offentligretlig Art (Valgrets- og Embedsfortabelse).

Straffeloven kender 2 Arter af Frihedsstraf: Straf- arbejde og Fængsel.

Straf- arbejde er enten Tugthusarbejde eller Forbedringshusarbejde. Tugthusarbejde idømmes paa Livstid eller paa visse Aar, ikke under 2 og ikke over 16, undtagelsesvis 24 Aar, og udstaas altid i Fællesskab. Forbedringshusarbejde idømmes fra 8 Maaneder til 6 Aar og udstaas normalt i Enecelle. I saa Fald indtræder en Afkortning i Straffetiden, hvorved dennes Minimum forkortes til 6 Maaneder og dens Maksimum til 3 $\frac{1}{2}$ Aar.

Fængselsstraf kendes i 4 Former, af hvilke den almindeligst anvendte er Fængsel paa sædvanlig Fangekost, der idømmes fra 2 Dage til 6 Maaneder.

Som en tredie Art Frihedsstraf — hjemlet ved andre Love end Straffeloven — maa nævnes Tvangsarbejde, der idømmes fra 12 Dage til 2 Aar og særlig finder Anvendelse som Straf for Løsgænger, Betleri, Rufferi, Alfonseri og lign.

Der findes 3 Slags penitentiære Institutioner: a) Straffeanstalter (4), der administreres af Staten, og i hvilke udstaas Straf- arbejde (Tugthus- og Forbedringshusarbejde), b) Arresthuse (94), der anvendes til Udtaaelse af Fængselsstraf og desuden benyttes som Varetægtsfængsler, c) Tvangsarbejdsanstalter (14), i hvilke udstaas Tvangsarbejde. De sidste 2 Slags penitentiære Institutioner ejes og administreres af Kommunerne under Overtilsyn af Direktøren for Fængselsvæsenet.

Allerede i 1842 fastslog den fremragende Reformator af dansk Fængselsvæsen, Konferensraad, *Dr. phil. C. N. David*, at der ved Straffens Fuldbyrdelse skal »sørges for, at Fangen ikke yderligere demoraliseres, men tværtimod ved en hensigtsvarende religiøs sædelig Opdragelse og en Oplæring i og Tilvænnelse af et nyttigt Arbejde sættes istand til efter udstaaet Straffetid at forlade Straffeanstalten med fastere Villie og bedre Evne til fremtiden at føre en redelig Vandel, og til paa en skikkelig (hæderlig) Maade at ernære sig og Sine«.

Forbryderens Rehabilitering (rehabilitation) har saaledes allerede gennem adskillige Slægtled været det bærende Princip i dansk Fængselsvæsen. Men de Veje, man ved Frihedsstraffenes Fuldbyrdelse er gaaet for at naa dette Maal, og de Midler, man har bragt til Anvendelse, har selvfølgelig været forskellige efter de skiftende Tidens Opfattelse. I denne Henseende maa det betragtes som en Fordel, at vor forældede Straffelov kun indeholder meget faa positive Bestemmelser for Straffens Fuldbyrdelse, saaledes at det har været muligt for dansk Fængselsvæsen i det store og hele at holde Trit med de nye Synspunkter, som Udviklingen har bragt frem med Hensyn til de Midler, som Straffuldbyrdelsen kan og bør tage i sin Tjeneste for at naa det fra alle Sider anerkendte Maal: Forbryderens Rehabilitering.

Ad a). Medvirken fra Privatpersoners Side kan særlig tænkes under 2 forskellige Former, enten i Form af Tilsynsraad eller ved Enkeltpersoner. I de tyske »Grundsätze von 7. Juni 1923« findes Bestemmelser angaaende Tilsynsraad (Anstaltsbeiräte), hvorimod der i det af den tyske Rigsjustitsminister forelagte »Entwurf eines Strafvollzugsgesetzes von 9. September 1927« [foreslaas Beskikkelse af paalidelige Mænd og Kvinder som »Anstaltshelfern«. I England finder saavidt vides Medvirken fra Ikke-Fængselsmænds Side Sted saavel i Form af de saakaldte »visiting Committees« som i Form af enkelte Privatpersoner »Visitors«.

Tilsynsraad¹⁾ findes ikke ved Statens Straffeanstalter. Derimod findes en kommunal Tilsynsinstitution ved Varetægtsfængsler. Men da dette Tilsyn udtrykkelig er begrænset til Varetægtsfanger, falder dets Virksomhed udenfor Rammen af det foreliggende Emne. — Da der saaledes ganske savnes praktisk Erfaring paa dette Omraade i Danmark, maa jeg indskrænke mig til nogle almindelige Bemærkninger om Spørgsmaalet. Det Formaal, som tilsigtes opnaaet ved Ind-

¹⁾ Se Actes de Congrès Pénitentiaire International de Rome 1885, 1. Tome, Side 749—50.

førelsen af Tilsynsraad, er antagelig i Samklang med moderne Retsplejeprincipper at give Befolkningen Lejlighed til ogsaa paa Straffuldbyrdelsens Omraade at yde sin Medvirken og ved det Kendskab til Straffuldbyrdelsen, som erhverves af Raadets Medlemmer styrke Offentlighedens Tillid til Straffeanstaltsforvaltningen. Allerede i 1892 var Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af Kommissioner af Tillidsmænd til Behandling paa et fælles nordisk Penitentiarium i Oslo. Medens Indlederen, den daværende Generaldirektør for det svenske Fængselsvæsen *G. Fr. Almqvist*, mente, at saadanne Kommissioner under visse Forudsætninger kunde yde en gavnlig Medvirken ved Arbejdet for Fangernes sædelige og moralske Forbedring samt deres Genindtræden i Samfundet, idet den Modvilje, hvormed Samfundet nu modtager den løsladte Fange, skulde formindskes gennem Kommissionernes Mellemkomst, ligesom han fremhævede, at Kommissionens blotte Tilstedeværelse og dens Medlemmers stadige Besøg i Fængslerne i de fleste Tilfælde vilde være tilstrækkelig til at fjerne enhver gyldig Anledning til Udsættelse over Fangebehandlingen, fremkom der fra anden Side stærke Betæneligheder ved en saadan Institution, idet det fremhævedes, dels at saadanne Kommissioner let vilde virke forstyrrende paa Fængslets Ledelse, der alene maatte tilkomme dettes Forstander, hvis Færd bedst kontrolleres af sagkyndige Overordnede fra vedkommende Regeringsdepartement, dels at man ved at indføre et saadant uvedkommende Moment i Fangebehandlingen vilde udsætte hele Fangebehandlingen, som i Princippet nu til Dags stræber henimod en stærk Individualisering, og som derfor fordrer stor Forsiglighed og Kundskab fra de Personers Side, i hvis Hænder den er lagt, for at blive ørkesløs. Endelig fremhævedes det, at Kommissionens Opgave med Hensyn til Forsorg for Fangerne efter Løsladelsen var overflødig, idet denne Opgave allerede varetoges fuldtud af bestaaende Fængselsskaber.

Noget Krav fra Offentlighedens Side om Oprettelsen af

Tilsynsraad ved de danske Fængsler vides ikke at være fremsat, og nogen stærk Trang til saadanne Tilsynsraad er der næppe i Danmark. Paa den anden Side kan det ikke nægtes, at Tanken om Offentlighedens Medvirken ved Straffuldbyrdelsen naturligt opstaar som et Supplement til Lægfolks Deltagelse i den kriminelle Retspleje, som man i Form af Nævninger i visse kriminelle Sager fik indført her i 1919. Den væsentligste Indvending imod Tilsynsraad forekommer mig at være den Fare, der opstaar ved at Personer, der ikke er i Besiddelse af den fornødne Uddannelse og Kendskab til Fangernes Karakter og Mentalitet, let imod deres Vilje vil kunne virke forstyrrende i Stedet for fremmende paa Ledelsens systematiske og rationelle Arbejde med Hensyn til Fangernes Oprejsning. Her vil den trænedede og praktisk erfarne Fængselsmand nødvendigvis have et betydelig Forspring fremfor Tilsynsraadets Medlemmer. Det er jo ikke uden Grund, at man nu til Dags fra alle Sider i saa høj Grad har pointeret Kravet om en grundig teoretisk og praktisk Uddannelse som Betingelse for Ansættelse som Fængselstjenestemand. Paa den anden Side kan man ikke helt se bort fra, at der i Fængslets Ledelse kan opstaa en vis Stivhed som Følge af det daglige vanemæssige Arbejde, saaledes at friske Øjne ude fra eventuelt vil kunne give Impulser til Gavn for Fangebehandlingen. Naar der opstilles de fornødne Kauteler, saaledes at Ledelsens Ansvar og Handlekraft ikke forflygtiges, vil Tilsynsraad under visse Forhold formentlig kunne virke gavnligt, og deres Oprettelse derfor være tilraadelig. Saafremt Tilsynsraad oprettes, bør derfor følgende iagttages:

- 1) Tilsynsraadets Sammensætning. Raadet bør bestaa af mindst 3 Medlemmer — alle udenfor Fængselstjenestemandenes Kreds. Ved Kvindefængsler bør i alt Fald Flertallet af Raadets Medlemmer være Kvinder. Ogsaa ved Fængsler for ganske unge Fanger vil det kunne være hensigtsmæssigt, at en Kvinde har Sæde i Raadet. — Til Medlemmer bør iøvrigt kun beskikkes Personer, der ved tidligere Virksomhed

paa et socialt eller andet offentligt Omraade har erhvervet sig en saadan Indsigt og Erfaring, at de maa antages at have fornøden Forstaaelse af Straffuldbyrdelsens Opgave. I det mindste et af Medlemmerne bør være en Person, der deltager i Forsørgsarbejdet for løsladte Fanger.

2) Beskikkelse af Tilsynsraadets Medlemmer bør foretages af vedkommende Regeringsdepartement (Fængselsvæsenets Overbestyrelse), der tillige beskikker Raadets Formand samt eventuelle Stedfortrædere.

3) Tilsynsraadets Medlemmer bør formentlig være ulønnede.

4) Tilsynsraadets Opgave bør være at medvirke ved Overvaagelsen af de for Fangernes Behandling gældende Forskrifter. Raadets Medlemmer skal som Følge heraf have Adgang til at besøge Fangerne og — om ønskes — samtale med dem i Enrum. Det bør indskærpes Raadets Medlemmer under saadanne Samtaler at vise stor Forsigtighed og navnlig afholde sig fra Ytringer, der af Fangerne kan opfattes som Løfte om Forandring i deres Kaar, saavel som fra enhver Ytring, der indeholder Kritik af Fængslets Styrelse eller Tjenestemænd.

5) Tilsynsraadet, der skal være en Støtte ogsaa for Fængslets ansvarlige Forstander, bør ikke have Ret til at give nogensomhelst Forskrifter med Hensyn til Fangebehandlingen eller Fængstets Administration overhovedet. Men Raadet bør alene, hvis det finder Anledning til Bemærkninger eller Udtalelser, henvende sig herom til Forstanderen og kun, hvis denne ikke mener at kunne tage Hensyn til Raadets Ønsker, lade Henvendelsen gaa videre til dennes Foresatte; dog kan der formentlig om mere almindelige Reformers i Fangebehandlingen rettes Henvendelse direkte til Overbestyrelsen.

Medvirken af Enkeltpersoner. Ved Oprettelsen af det første danske Fængselselskab i 1843 havde Selskabet efter engelsk Mønster det Formaal dels ved Besøg i Fængslet og ved Uddeling af Bøger at virke til Fangernes Forbedring, dels paa enhver Maade at yde de løsladte Hjælp og Bistand. Men

efterhaanden som Staten ved sin Reformering af Fangernes Behandling i Fængslerne selv tog Forsorgen under Fængselsopholdet i sin Haand, blev Fængselselskabets Opgave begrænset til den anden Side af Sagen, nemlig at fremme den løsladte Fanges Genoptagelse i Samfundet. (Det skal i denne Forbindelse indskudsviis tilføjes, at Staten nu ogsaa direkte tager Del i Forsorgsarbejdet for den løsladte Fange, idet der til 2 af de bestaaende Straffeanstalter er knyttet Tjenestemænd som Forsorgsmedarbejdere). Den Tilladelse til at aflægge Besøg i Fængsler, som vedblivende bestaar for Fængselselskaber, har derfor udelukkende det Formaal for Øje at hjælpe Fangen paa Fode efter Løsladelsen. En hertil svarende Besøgstilladelse er meddelt Repræsentanter for andre sociale Institutioner, saaledes som »Frelsens Hær« og »Kirkens Korshær«; Tilladelsen er begrænset til Besøg hos de Fanger, hvis Løsladelse er forestaaende, idet man ikke har ment det rigtigt at give nogen Tilladelse til at udøve en direkte missionerende Virksomhed blandt Fanger, dels under Hensyn til, at en saadan ikke kan anses for særlig paakrævet, da der til Fængslerne er knyttet faste Præster, dels og særlig, fordi man har næret Ængstelse for at udsætte Fangerne for religiøs Propaganda. Til »Statens Kvindefængsel« har i mange Aar været knyttet en kvindelig, frivillig Medhjælper, som har udført et betydeligt Arbejde med Hensyn til Fangernes moralske Oprejsning, ligesom hun har været dem behjælpelig ved Løsladelsen. En saadan kvindelig, frivillig Hjælper har været ønskelig særlig af den Grund, at der til Kvindefængslet er knyttet en mandlig Præst, hvorved bemærkes, at Kvinder i Følge den gældende danske Lovgivning ikke kan blive ordineret som Præster.

Iøvrigt kendes ikke ved de danske Fængsler faste Besøgende. Bistand fra udenforstaaende ved Straffuldbyrdelsen ydes derimod i ikke helt ringe Omfang paa anden Maade gennem Foredrag for Fangerne af dertil egnede Personligheder. Endvidere følger man med Hensyn til Fangernes Forbindelse med Omverdenen nu andre Linier end tidligere,

da Fangerne kun fik Lov til at brevveksle med og modtage Besøg af deres nærmeste Paarørende. Dette er selvfølgelig stadig Hovedreglen, men man nærer ingen Betænkelighed ved ogsaa at tillade Fangerne Forbindelse med paalidelige Personer, saafremt en saadan Forbindelse skønnes at have Betydning for Fangernes Rehabilitering, enten fordi det styrker og hjælper dem under Opholdet i Straffeanstalten, eller fordi den paagældende er i Stand til at yde Bistand efter Løsladelsen til Opnaaelse af Arbejde eller paa anden Maade.

En videre Udvikling af Tanken om Privatpersoners Medvirken i Straffuldbyrdelsen vil formentlig være anbefalelsesværdig, naar der afstikkes bestemte Grænser for Virksomhedsområdet. Gennem egnede Personligheder vil der kunne tilføres et Moment af Friskhed og en Berøring med Yderverdenen, som kun kan virke fremmende paa Straffuldbyrdelsens Formaal. Med Hensyn til det Omraade, som skulde anvises saadanne Besøgende, bemærkes, at der til Straffeanstalterne er knyttet lønnede Lærere, saaledes at den egentlige Klasseundervisning af Fangerne herigennem varetages paa fyldestgørende Maade. De Omraader, hvor Privatpersoners Medvirken vil være formaalstjenlig, er herefter:

1) Afholdelse af Foredrag, enten enkelte Foredrag eller korte Kursus over Emner, der er opdragende i dette Ords videste Forstand.

2) Bistand til Afholdelsen af Koncerter, eventuelt Forevisning af levende Billeder og anden Underholdning, der ikke er i Strid med Straffens Formaal og Opgave.

3) Eventuelt Aflæggelsen af Besøg hos Fanger. Beskikkelse af saadanne Besøgende bør dog ske med den største Varsomhed, og den bør kun gives til et Faatal af Personer for hvert enkelt Fængsels Vedkommende. Med Hensyn til de Besøgendes Kvalifikationer bør der stilles samme Krav som forannævnt til Tilsynsraadets Medlemmer. Og det maa staa Fangerne frit for at vægre sig ved at modtage saadanne Besøgende.

Ad b) Arbejdet i Statens Straffeanstalter er ved kgl. Anordning af 7. Marts 1913 ordnet saaledes, at Staten selv beskæftiger Fangerne ved Fremstilling og Reparation af Genstande til Statens eget Brug. Dette System (Regiesystemet), der afløste det tidligere Entreprenørsystem, har muliggjort en langt større Systematisering og en bedre Tilrettelæggelse af Arbejdet. En Mangel er det dog, at et meget betydeligt Antal Fanger maa sysselsættes ved enkelte Fag (Skrædderi samt Papir- og Trykkerivirksomhed), hvor Statens Forbrug er meget stort. Paa den anden Side er der en Del Statsarbejde, der i Følge sin Natur ikke kan udføres i en Straffeanstalt. Det er saaledes udelukket at beskæftige noget nævneværdigt Antal Fanger i Byggefagene (som Murere, Tømrere, Malere m. v.). Som Rettesnor for Straffeanstalternes Ledere har Justitsministeriet udtalt, at et af de væsentligste Formaal for Fangernes Sysselsættelse maa være — under fornøden Hensyntagen til Fangernes Anlæg og Oplæringsmuligheder, Straffetidens Længde, og Forholdene i en Straffeanstalt — gennem størst mulig Oplæring til et Erhverv at søge at gøre dem egnede til efter Løsladelsen at ernære sig paa lovlig Vis og saaledes skabe en Mulighed for at gøre dem til nyttige Medlemmer af Samfundet.

For Opnaaelsen af dette Formaal stiller der sig imidlertid adskillige Vanskeligheder i Vejen. For det første er den langt overvejende Del af straffede Personer saakaldte »Arbejdsmand« d. v. s. Personer, der lever af tilfældigt Arbejde, Bude og lign., som ikke har lært noget Haandværk; og de forholdsvis faa, der angiver at have lært et Haandværk, viser sig ofte kun at have lært dette meget maadeligt. Dernæst lægger Straffetidens Kortvarighed ofte afgørende Hindringer i Vejen for en Oplæring. Af 1130 i Beretningsaaret 1928/29 løsladte mandlige Strafarbejdsfanger havde 473 eller ca. 42 pCt. kun hensiddet i Straffeanstalten i et Tidsrum af under 8 Maaneder, 724 eller ca. 64 pCt. under 1 Aar og kun 122 eller ca. 11 pCt. over 2 Aar. De fleste af disse Fanger vil det, ligegyldigt hvorledes Arbejdsundervisningen er tilrettelagt, være praktisk ugørligt at oplære

i et Haandværk. Endelig virker Straffens Udtaaelse i Enkeltcelle i mange Tilfælde hæmmende paa Oplæringen, idet det er umuligt for den tilsynsførende Mester at undervise Cellefanger paa samme Maade og med samme Resultat som, hvis han har Fangerne samlede paa et Værksted. Arbejdet paa fælles Værksteder virker ogsaa fremmende paa Oplæring derigennem, at det skaber en Mulighed for, at Fangerne kan lære af hinanden indbyrdes, ligesom det skaber en vis Konkurrence mellem Fangerne. For at fremme Fangernes Oplæring og Dueliggørelse er der ansat dygtige Haandværksmestre. Arbejdets Udførelse foregaar efter Nutidens Arbejdsmetoder ogsaa, hvor dette kræver Anvendelse af moderne Maskiner. Thi en Fange maa, for efter Løsladelsen at klare sig i det frie Erhverv, være fortrolig med de Maskiner og Redskaber, der sædvanligvis anvendes her. Man tilstræber endvidere i det Omfang, som er foreneligt med andre berettigede Hensyn i Fangebehandlingen, at lade Arbejdet foregaa i Fællesskab, selvom Fangen udenfor Arbejdstiden holdes isoleret i Enkeltcelle. Ved Arbejdet i disse Fælleslokaler bør Tilsynet med Fangerne — ogsaa i disciplinær Henseende — helst udelukkende føres af Mestre.

Af allerstørste Betydning er en hensigtsmæssig Ordning af Fangernes Ducorer. Saadanne kendes i Danmark under 2 forskellige Former, der løber jævnsides med hinanden, nemlig dels som almindelige Arbejdsducorer, stigende med Klasseoprykningen, dels som Akkordbetaling. Overalt hvor det er muligt, fastsættes der Pligtarbejde for Fangerne. Udføres Pligtarbejdet tilfredsstillende, ydes der Fangen den for hans Klasse fastsatte Ducor. For Arbejdspræstationen udover Pligtarbejdet ydes der derhos Akkordbetaling svarende til Arbejdets Omfang. Akkordsystemet, der indførtes i 1913, har vist sig i høj Grad at fremme Arbejdet baade kvantitativt og kvalitativt. Der opstaar Kappestrid mellem Fangerne; de faar gennem den ydede Betaling Bevis for deres Arbejdes Værdi, og derigennem skabes ofte Interesse og Kærlighed

til selve Arbejdet. Disciplinen lettes, idet Fangerne, der er optaget af deres Arbejde, ikke har Tanke for eller Tid til Uregelmæssigheder. Den Frygt, man i Begyndelsen nærrede, for at Akkordbetalingen vilde forlede til Sjuskeri, har vist sig ubegrundet. At Arbejdet udføres koncentreret og uden Standsning, medfører, at Resultatet bliver smukkere og mere ensartet. Gennem Akkordbetalingen, der i ikke saa faa Tilfælde har kunnet stige indtil 1 Kr. om Dagen, sættes Fangen derhos i Stand til at opspare til sin Løsladelse et ikke helt ringe Beløb, der anvendt paa fornuftig Maade vil kunne være ham en værdifuld Hjælp for hans Genoptagelse i Samfundet.

Som Konklusion af foranstaaende Bemærkninger kan jeg anbefale dels at lade Arbejdet foregaa i fælles Værksteder i det Omfang, som er foreneligt med andre berettigede Hensyn i Fangebehandlingen, dels Indførelsen af Akkordbetaling som et egnet Middel til at oplære Fangerne til Flid og nyttigt Arbejde.

Ad c). Naar man sætter Straffens Formaal i Opdragelse af Fangerne til at føre et lovligt og ordentligt Liv, forekommer det mig givet, at alle herhen hørende Midler, som kan tjene dette Formaal og ikke kommer i Modstrid med Straffens Alvor, bør tages i Straffuldbyrdelsens Tjeneste. Dog bør alt, hvad der kan bidrage til hos Fangerne at nære Forestillingen om et særligt Fangesamfund («Stat i Staten»), holdes ude. Idet jeg bortser fra den egentlige Klasseundervisning af Fanger i elementære Skolefag og lign., fra den Adgang til almindelig Læsning, der nu overalt gives Fangerne og fra Foredrag, om hvis Betydning jeg allerede foran har talt, skal jeg som de væsentligste af de Midler, som her kommer i Betragtning, nævne:

1) Musik. Sangundervisning meddeles Fangerne i alle Straffeanstalter baade som enstemmig Fællessang og i Form af flerstemmig Korsang af særlig egnede Fanger. Undervisningen er meget paaskønnet af Fangerne og anses for et fortrinligt Middel til deres aandelige Løftelse. Koncerter

med instrumental Musik og Sang af fremragende Kunstnere gives flere Gange aarlig i Straffeanstalterne. Musikkorps dannet af Fanger findes ikke. — Om Musikkens særlige Egnethed som Led i Fangebehandlingen hersker der næppe Tvivl. Musikken er formentlig i højere Grad end Foredrag i Stand til at gribe og løfte Størstedelen af et Fængsels Beboere. Selv det bedste Foredrag og den bedste Foredragsholder vil ikke være i Stand til at faa Tag i alle Fangerne. Derimod vil god Musik gribe praktisk talt alle i det mindste i nogen Grad. Enhver, der i et Fængsel har overværet en Koncert med virkelig god Musik, har set det dybe Indtryk, som en saadan efterlader hos det store Flertal af Fanger. En videre Benyttelse af dette Middel kan derfor anbefales, idet det er en Selvfølge, at al egentlig Døgnmusik udelukkes. Men iøvrigt mener jeg, at lodig Musik ogsaa af lettere Art har Værdi og Berettigelse. Endelig ser jeg intet til Hinder for, at man i Fængsler, hvor Fangerne behandles i Fællesskab, lader disse danne Musikkorps, som lejlighedsvis kan spille for Medfangerne.

2) Fangernes Beskæftigelse i Fritiden er vel nok et af de vanskeligste Spørgsmaal, som Straffuldbyrdelsens Praktikere staar overfor. Hvad der oprettes i Arbejdstiden og ved Undervisningen, kan let nedbrydes i Fritiden, særlig naturligtvis i et Fællesfængsel. Fangernes Fritid bør derfor søges udfyldt, og dette gælder ikke mindst Søndagen. Foruden Undervisning, Foredrag, Koncerter, Gymnastik og Sport kommer her særlig i Betragtning Sløjd og andet Husflidsarbejde i forskellige Former. Saadan Fritidssysselsættelse har i en Aarrække været benyttet i de danske Straffeanstalter, men i mange Tilfælde ikke med det rette Udbytte, idet Fangerne har savnet Vejledning, et Forhold som nu søges rettet. Særlig i Fængslet for unge Fanger («Nyborg») søger man ved systematisk Vejledning af Fangerne at tilrettelægge dette Fritidsarbejde efter bestemte Linier; særlig anvendes Træsløjd og Papsløjd (bl. a. Husmodeller efter originale Arkitekttegninger). I Fællesfængsler tillades i Fritiden visse

Brædtspil saasom Skak, Dam og Domino, derimod ikke Kortspil. Kortspil bør vedblivende holdes ude. Til Fangernes Opmuntring har man endvidere i »Nyborg« indført Akvarier, indeholdende Fisk og Planter, og i alle Straffeanstalter kendes Fugle i Bur. — Tobaksrygning i Fritiden tillades i Fangekolonierne paa Heden, men ikke i selve Straffeanstalterne. Principielt ser jeg intet til Hinder for at give Fanger — særlig paa de højere Klasser — en vis begrænset Adgang til Tobaksrygning.

3) Diskussioner og Debatter (Klubaftener) kendes ikke i Danmark, men har, saavidt vides, været prøvet og med godt Resultat bl. a. i England. Emnerne vælges i Almindelighed af Fangerne selv med Styrelsens Approbation, og saadanne Diskussioner menes at virke aandeligt stimulerende paa Fangerne. — Naar fornøden Forsigtighed udvises med Hensyn til Emnevalg, vilde jeg ogsaa anse saadanne Debatter for et brugbart Led i Fangebehandlingen; selvfølgelig maa der gaas frem med Forsigtighed, særlig i Begyndelsen, indtil Fangerne lærer at iagttage de rette Former.

4) Friluftsidræt. Haandbold drives i »Horsens Straffeanstalt«, dels som et Led i Gymnastikundervisningen, dels om Søndagen. Fodbold er ogsaa prøvet, men fundet mindre egnet, dels paa Grund af de store Krav til Plads, dels paa Grund af en vis Evne til at virke ophidsende paa Gemytterne. Øvelse i Boksning, som drives i enkelte andre Stater, kendes ikke i danske Fængsler.

5) Aktuelle Foredrag og Fængselsavis. Begge disse kendes i de danske Straffeanstalter. Aktuelle Foredrag indeholdende en Oversigt over vigtigere Begivender i Ind- og Udland blev indført under Verdenskrigen og er siden fortsat omend ikke med samme Regelmæssighed som under Krigen. Ligeledes er der i en Aarrække af Fængselsvæsenet blevet udgivet en særlig Avis for Fangerne, indeholdende dels almindeligt belærende Stof (ogsaa af religiøst Indhold) dels i sammentrængt Form forskellige Nyheder fra Ind- og

Udland. De aktuelle Foredrag bør der formentlig tillægges betydelig Værd. Nyttens af en speciel Fængselsavis er derimod mere tvivlsom. Efter Erfaringer indvundne i Danmark er Fangerne dog gennemgaaende glade for Fængselsavisen. Det har været paa Tale at lade Fangerne selv skrive i Avisen, men Overvejelserne i saa Henseende er endnu ikke afsluttede. Almindelige Aviser fra det frie Liv tillades som Regel ikke i Straffeanstalterne, bortset fra de allersidste Dage inden Løsladelsen, idet man har ment, at det var af særlig Betydning, at Fangen ved Løsladelsen er à jour med de seneste Begivenheder, som hans paarørende eller andre eventuelt kunde tænkes at bringe paa Bane overfor ham. Spørgsmaalet er imidlertid, om det ikke er den naturlige Konsekvens af en Straffuldbyrdelse efter progressivt System, der jo særlig har til Formaal at opdrage Fangen til et Liv i Frihed, at lade Fangen henimod Slutningen af Straffetiden læse de samme Aviser, som han er vant til at læse paa fri Fod.

6) Lysbilleder og Film. Lysbilleder har gennem en Aarrække været anvendt i Straffeanstalterne i Forbindelse med Foredrag, og om Lysbilleders Berettigelse i saa Henseende kan der formentlig ikke herske Tvivl. Ogsaa Film bliver lejlighedsvis benyttet i Straffeanstalterne, omend endnu ikke i nogen stor Udstrækning. Belærende Film, hvad enten de forevises i Forbindelse med Foredrag eller en kort, i Filmen indarbejdet Tekst, forekommer mig at have samme Værdi og Berettigelse som almindelige Lysbilleder. Dramatiske og underholdende Film bør heller ikke udelukkes, men Emnet maa være afstemt i Overensstemmelse med Straffuldbyrdelsens Øjemed. Men almindelige Direktiver kan formentlig ikke opstilles, idet meget her beror paa et Skøn og nationale Forhold. Rent principielt kan jeg ikke se, hvorfor man ikke i Straffeanstalterne — ligesom i Folkeskolen — skulde kunne tage Filmen i sin Tjeneste som Opdragelsesmiddel.

7) Radiospredning. Radiounderholdning har ved flere

Lejligheder været anvendt i de danske Straffeanstalter. Naar det ikke indgaar som et almindeligt Led i Fangebehandlingen, skyldes det flere Aarsager. De Programmer, der udsendes er langt fra altid egnede. Og selv om Udsendelserne maatte være af Værdi, vil de ofte falde paa Tidspunkter af Døgnnet, da Fangerne enten er beskæftigede ved deres Arbejde eller er gaaet i Seng. Principielt gælder om Radio det samme som nys sagt om Film. Jeg ser ikke nogen Grund til ikke at benytte ogsaa dette nye Middel. Men det maa fremhæves, at en Radioudsendelse, det være sig Foredrag eller Musik, savner den umiddelbare personlige Virkning paa Fangerne, som udgaar fra Foredragsholderen og Kunstneren, og den karakteropdragende Virkning af Radio vil derfor staa tilbage for de andre Midler. Belærende Udsendelser (teknisk Undervisning, Sprog m. v.) vil dog kunne anvendes ogsaa i Straffeanstalterne som i Folkeskolen. Og Radiokoncerter har deres Berettigelse som Erstatning for andre Koncerter, naar det paa Grund af det paagældende Fængsels Beliggenhed eller af andre Grunde volder Vanskelighed at faa fat i de fornødne Kunstnere til at give en Koncert.

8) Skuespil. I de danske Fængsler kendes Opførelsen af Skuespil ikke, hverken ved fremmede Kunstnere eller ved Fangerne selv. Medens jeg maa anse god Oplæsning (Recitation) ogsaa af Skuespil som et særdeles egnet Middel i Fangebehandlingen, nærer jeg Betænkelighed ved Opførelsen af Skuespil. At lade Fangerne selv indstudere Skuespil anser jeg i alt Fald for urigtigt, og andre Skuespilforestillinger bør i hvert Fald kun finde Sted ved meget sjældne Lejligheder. Selvfølgelig gælder det om, særlig under langvarige Straffe, at holde Fangerne oppe ogsaa aandeligt. Men da man har saa mange andre Midler at ty til, tror jeg, man vil kunne undvære Skuespil. Formentligt er det ogsaa langt fra alle Fanger, der under frie Forhold gaar i Teatret; særlig i vore Tider vil de i Almindelighed ty til Biografteatre. —

De foregaaende Bemærkninger tager naturligvis ialt væsentligt Sigte paa Fanger med lang eller længere Straffetid. Fanger med ganske kort Straffetid udstaar formentlig endnu i de fleste Lande Straffen i Enkeltcelle. Og i det hele vil det formentlig være rigtigst overfor saadanne Fanger ikke i for høj Grad at drage deres Tanker bort fra Selvfordybelse. Hertil kommer, at det progressive System ikke har den samme Betydning og Værdi med Hensyn til Korttidsfanger, og det har været min Forudsætning ved de foregaaende Bemærkninger, at de forskellige Former for Fangernes »Rekreation« skulde indarbejdes i det progressive System, som formentlig nu i alle Lande — omend under forskellige Former — anvendes for Fuldbyrdelsen af Straf paa længere Tid. At sætte et principielt Skel i den her omhandlede Henseende mellem Begyndere og Recidivister er der formentlig ikke tilstrækkelig Anledning til. Rent faktisk vil den fornødne Forskel antagelig komme frem enten derigennem, at Recidivister rykker langsommere op gennem det progressive System eller derved, at Begyndere og Recidivister ikke afleveres til de samme Straffeanstalter. Mange af Begynderne vil imidlertid være unge Fanger, og for de unges Vedkommende vil der være Anledning til at strække sig noget videre end overfor ældre Fanger, navnlig saaledes, at der gives dem Adgang til paa et forholdsvis tidligere Stadium af Straffen at deltage i de forskellige Foredrag, Koncerter m. v. og muligvis ogsaa ved hyppigere Adgang til saadan Underholdning. At Indholdet og Karakteren af det Underholdningsstof, der bydes de unge Fanger, bør lempes efter deres Alder og Fatteevne, er en Selvfølge. Og særlig med Hensyn til unge Fanger gælder det, at den Omstændighed, at Indholdet af det, der bydes dem, foruden at bringe dem Bekæring ogsaa bringer dem en vis Glæde — eventuelt faar dem til at le — absolut ikke behøver at komme Strid med Straffens Alvor, idet en saadan Glæde netop vil kunne bidrage til at fjerne

megen Had og Bitterhed, som maaske sidder i Sindet. Kan man i Stedet fremkalde en Følelse af Taknemlighed mod Autoriterne fra Fangernes Side, har man væsentligt bidraget til Straffuldbyrdelsens Maal: At gøre Fangen egnet til Genindtræden i Samfundet som en lovlydig Borger.
